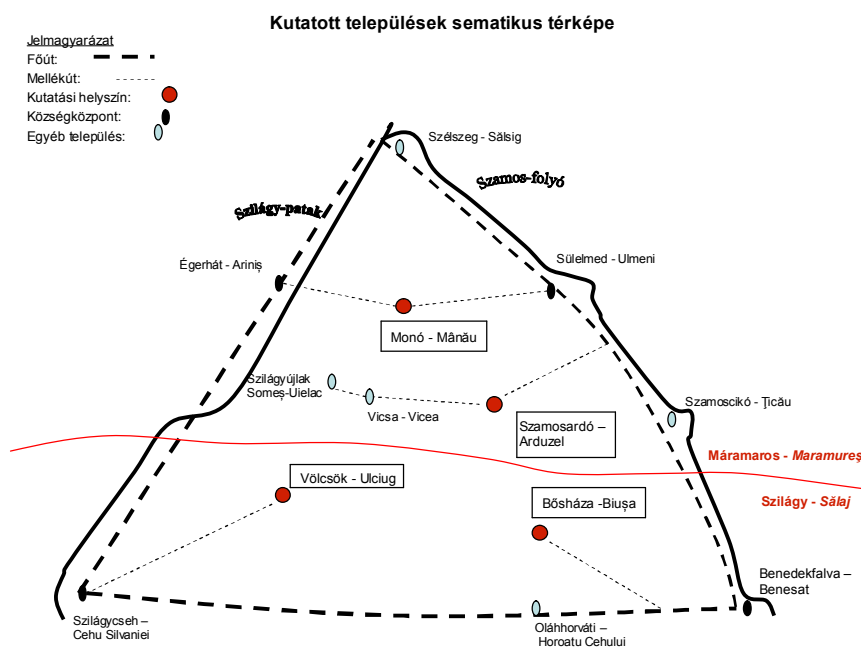

Beszámoló a 78618. számú konzorcium, főpályázat: *Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben - Tövishát, Zobor-vidék* című kutatási pályázathoz a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézete által a szilágysági Tövishát kistérségben végzett kutatások eredményeiről
2009-2012

1. Az etnikai együttélés kutatási projekt menete

Három esztendeig tanulmányoztuk a szilágysági Tövishát vegyes lakosságú településeinek lokális közösségek együttélési modelljeit. A terepmunka-tapasztalatok során törekedtünk annak tisztázására, hogy mi a hosszú távú etnikai együttélési helyzetek háttérben álló folyamatok társadalomtudományi értelme. A projekt kidolgozásakor előfeltételeztük, hogy a téma jelenünk kutatásainak egyik olyan területe, amely gyakorlati jelentőségű társadalomtudományi ismeretek megfogalmazásával kecsegtet. Az etnikai közösségek közötti hosszútávon stabil együttélési viszonyok megértése ugyanis jól hasznosítható a Kárpát-medence társnemzeti kapcsolatrendszerének értelmezésében.

Kiinduló hipotézisünk szerint az a tény, hogy (Monó (Mânău), Szamosardó (Arduzel), Bősháza (Biușa), Völcsök (Ulciug) etnikai (román-magyar), valamint felekezeti (ortodox-református) arányai alig változtak az elmúlt évszázad során az együttélés sajátos és lokálisan kialakult kulturális gyakorlatára utal. Az alapvetően kulturális antropológiai szemléletű projektben feldolgozott ismereteket periodikus és tematikus terepmunkákon a résztvevő

kutatók, valamint a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézetének hallgatóiból szervezett kutatócsoport gyűjtötte. A felvett 320 strukturált és 120 félig strukturált interjú, valamint a kulcs adatközlőkkel készített tematikus interjúk, a terepen végzett módszeres megfigyelések, valamint a vonatkozó szakirodalom és dokumentumok elemzése a kutatási téma részletes kidolgozásához kellő alapot kínált. A kutatás alapvetően az együttélés vizsgálatának három tematikusan meghatározott színterére összpontosított. Egyrészt sor került a mikrorégió vallási és kulturális viszonyainak értelmezésére, másodsor az etnikai együttélési gyakorlat a hagyományos gazdálkodási formákban tetten érhető aspektusainak elemzésére, végül pedig az együttélés vizuális reprezentációinak tanulmányozására.

Jelen összefoglalás csupán néhány elméleti eredmény vázlatos ismertetésére kínál lehetőséget, a konkrét eredményeket részben a tételes közlésjegyzék, részben a megjelenés alatt álló kötetek és antropológiai dokumentumfilmek tartalmazzák.

2. Kiinduló elméleti problémák

Az etnikai közösségek együttélési helyzeteinek kutatása az antropológiában többnyire, mondhatni túlnyomórészt az asszimilációs és akkulturációs vizsgálatok keretében zajlik. Az asszimilációs folyamatok kutatása etnikai közösségek vagy egyének viszonylatában az együttéléssel járó változás mechanizmusainak vizsgálatát a szociokulturális hasonulás összefüggéseként értelmezi. A projekt keretében elvégzett első elméleti feladat az asszimilációelmélet és az akkulturációs diskurzus alkalmazhatóságára vonatkozott. Mivel a hazai társadalomtudományi gyakorlatban az etnikai együttélés kérdését többnyire a nevezett két összefüggésben szokás vizsgálni, kérdés volt, hogy választott helyszínünkön mennyiben hasznosítható teóriákról van szó.

Az asszimiláció és az akkulturáció társadalomtudományi elméletei opozicionális logikát tükröznek. Ennek lényege, hogy a változásfolyamatban érintett szereplők (aktorok) érintkezését a szociokulturális különbségek által meghatározott szembenállásként fogják fel. Ez még a kulturális pluralizmus kortárs elméleteire is igaz, amelyek a kisebbségi – avagy a bármely hatalmi, kulturális, vallási, nyelvi adottságait tekintve eltérő státusszal jellemezhető – közösség saját hagyományaihoz való jogát természetes célnak tekintik. A kulturális pluralizmus asszimilációelméletei nyilván túlmutatnak a *nativizmus*, vagy a *melting pot* depravációs szemléletén, melyek az asszimilációval és az akkulturációval járó változásfolyamatot az asszimilálódó (másként asszimiláns) perspektívájából romlásként, veszteségként értelmezték, míg az asszimiláló aspektusából a szükségszerűen vállalt

konfliktus nyereségeként könyvelték el. Másként fogalmazva, a kulturális pluralizmus megszabadítja ugyan az asszimilációs diskurzust a konfliktuselméleti és hanyatlástörténeti megközelítéstől, ám értelmezésében fenntartja az együttélés oppozicionális alapszerkezetét. Azonban választott kutatási helyszínünk, a szilágysági Tövishát falvainak etnikai csoportjai közötti együttélés az elmúlt másfél évszázad távlatában és a terepkutatás tapasztalatai alapján bizonyosan nem értelmezhető az asszimiláció terminus műveleti keretei között. Ha még jobban pontosítani szeretnénk a kutatás tárgyául választott tövisháti együttélési szituáció különös voltát, elég megnézni a tágabb környezet többi vegyes lakosságú településének, elsősorban a településközpontok (Sülelmed, Benedekháza, Szilágycseh) asszimilációs viszonyainak alakulását a rendelkezésre álló statisztikai adatok tükrében. Ebből kiderül, hogy ott a fokozatos és a tendencijellegű asszimiláció a várakozásoknak megfelelően végbement, vagy végbemegy, ami az etnikai kisebbségi közösségek fokozatos felszámolódásával vagy statisztikai értelemben figyelemreméltó csökkenésével azonos.

3. Egyensúlyelmélet – fizikalista magyarázó modell

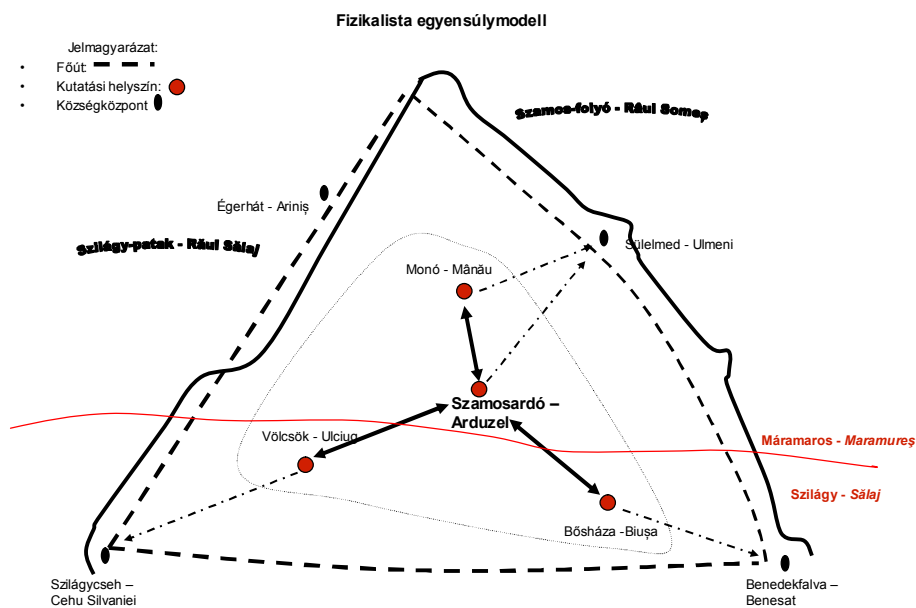
A következőkben azt szeretnénk összefoglalni, hogy a tövisháti együttélés leírására az asszimiláció műveleti értékű társadalomtudományi terminus alkalmatlansága miatt miért az egyensúly fogalom jelentéstartalmának keretei között és az ennek alapján kidolgozott elmélet keretei között tettünk kísérletet.

Az egyensúly fogalmának legelterjedtebb társadalomtudományi értelmezései az úgynevezett formalista-fizikalista megközelítések. Ezek közös jellemzője a mechanikus rendszerszemlélet, ami azt jelenti, hogy bármely közösség leírható a tagjai között kialakult és intézményei révén szabályozott kapcsolatviszonyok mentén. A lokális társadalmi közösség rendszerviszonyai nem elszigetelten léteznek, hanem a környezettel kialakult interferenciális hatásrendszer függvényében. Ezek szerint a lokális közösség rendszer-komplexitása a környezeti komplexitással összhangban álló minőség. A lokális szociokulturális rendszer fizikalista leírásának legegyszerűbb formája a mechanikus magyarázó modell, amely szerint a rendszer egyetlen alkotóelemének állapotváltozása függvényében az egész szisztéma működése mechanikusan változik meg. Például, ha egy közösségben a bevándorló idegenek száma az őslakosokhoz képest növekszik, akkor ennek kompenzációja lehet, hogy a „bennszülött” intézmények identikus funkciói felértékelődnek, ami egyben az idegenek szegregációjára irányuló törekvésként nyilvánul meg. A változók funkcionális egyensúlya az ennek fenntartására törekvő rendszer alapvető tulajdonsága.

Első megközelítésben úgy tűnhet, hogy esetünkben a Tövishát falvaiban kialakult stabil etnikai közösségekkel jellemezhető együttélés könnyen magyarázható a fizikalista értelmű egyensúly-modell segítségével, ami a településközi földrajzi és történeti okokra visszavezethető lokális hálózat koncepcióját foglalja magába. A magyar népesség ezek szerint itt azért nem lépett az asszimiláció és az akkulturáció útjára, mert a Tövishát északi peremvidéke, a Szamos és Szilágy-patak által közrefogott dombvidék völgyei kedvezőtlen forgalmi helyzetükből következően nem vonzották a bevándorlást. Ugyanakkor a korán stabilizálódott etnikai arányok hosszú távú fennmaradását Szamosardó lokális-mikroregionális funkciói jól támogatták, a közvetlen szomszédságban található három érintett település, illetve az ezek között kialakult társadalmi-rokoni kapcsolatok megtartó ereje a családok szintjén fejtette ki kohéziós hatását.

Az egyensúly háttérében, ezek szerint, Szamosardó helyzete és szerepe a lokális szintér etnikai és kulturális viszonyait tekintve elégséges magyarázó oknak tetszik. A települések közül ugyanis ez az egyetlen, melynek népessége túlnyomó többségben (93%) magyar. Fekvése a többi falutól nagyjából egyenlő távolságú és lényeges, hogy Szamosardó 1954-ben létesített bentlakásos iskolája eredetileg Völcsök, Bősháza és Monó magyar anyanyelvű diákságának évtizedeken keresztül a legfontosabb tanulási lehetőséget jelentette.

Az egyensúly fizikalista megközelítése alapján a tövisháti településközi lokális magyar etnikai hálózattal szemben tételezett többségi román etnikai környezet asszimilációs „szívóhatása” a fent sorolt okok miatt nem érvényesült olyan erővel, mint a Szilágy-patak vagy a Szamos völgyében illetve a fő forgalmi utak mentén fekvő településeken.

Összegezve, az egyensúly „fizikalista” szemléletű, tehát az egymást „kvázi” kioltó erőhatások mentén megvalósított értelmezése szerint Szamosardó mikroregionális-központ és az eredetileg is vegyes lakosságú vonzaskörzetéhez tartozó településeken a tágabb makrokörnyezet – értsd a községközpontok asszimilációs - „szívóhatását” a lokális magyar etnikai hálózatviszonyok felerősítésével ellensúlyozza.

Tereptapasztalataink és kutatásaink azonban arra engednek következtetni, hogy a fizikalista egyensúly-modell legfeljebb részlegesen magyarázza azt, hogy miért nem indultak be, gyakorlatilag napjainkig, az asszimiláció keretei között értelmezhető szociokulturális hasonulási folyamatok. De miért is?

4. 2. A tárgykörben kidolgozott elmélet – szituatív kulturális kvalitásként felfogott egyensúly elmélete

A fenti fizikalista modellből következő várakozásaink szerint a tövisháti falvak etnikai közösségei közötti viszonyok, az ezeket szabályozó normák és értékek, egyáltalán az interkulturális érintkezés gyakorlata azonosságot kellene, hogy tükrözzön. Ugyanis, ha a makrotársadalmi szinten érvényesülő asszimilációs „szívóhatás” ellensúlyaként csupán a történeti okok és földrajzi adottságok miatt kialakult helyzetet, konkrétan Szamosardó a szomszédos vegyes lakosságú falvak magyar közösségeire gyakorolt „megtartó” hatását vesszük figyelembe, akkor Monó, Völcsök és Bősháza együttélési mechanizmusai azonosak volnának. Az eddigi terepkutatások eredményei azonban világossá tették, hogy az egyensúlyi

helyzet értelmezése az erőhatások mikroregionális eredőjeként nem szolgál elégséges magyarázatul. Kiderült ugyanis, hogy a három tanulmányozott vegyes lakosságú községben – Monó, Bósháza és Völcsök – a településen belüli etnikai egyensúlyhelyzet okai szituatív és eseti sajátosságokra vezethetőek vissza. A részletektől elvonatkoztatva kijelenthető, hogy a falvak szintjén a magyar és román közösségek együttélését stabilizáló normák rendszere meghökkentő lokális változékonyságot tükröz.

Például Monón manapság a református és ortodox gyülekezetek és vezetőik érdekközössége a településen terjedő neoprotestáns kisegyházakkal szemben alkalmi érdekszövetséget generált. Völcsök etnikai közösségeinek kapcsolatviszonyát az elmúlt években az eredetileg közösen tervezett ravatalozó megvalósításának kudarcra árnyékolta be, ami aztán külön felekezeti épületekben öltött testet. Igaz, az elsőként felhúzott román ravatalozót az egyik völcsöki reformátusvállalkozó építette meg, majd később, ugyanő, önkéntes munkát vállalt a magyar épület kivitelezésében is. Bósháza esetében a helyiek megkülönböztetik a történetileg kialakult román és a magyar falurészt, noha a határok manapság a vegyes házasságok miatt egyre „elmosódottabbak”. Itt alakult ki a vegyes házasságokban az előzetes alku gyakorlata, ami azt jelenti, hogy az ifjú pár előre megállapodik a gyermekek vallásában és iskoláztatásának nyelvében.

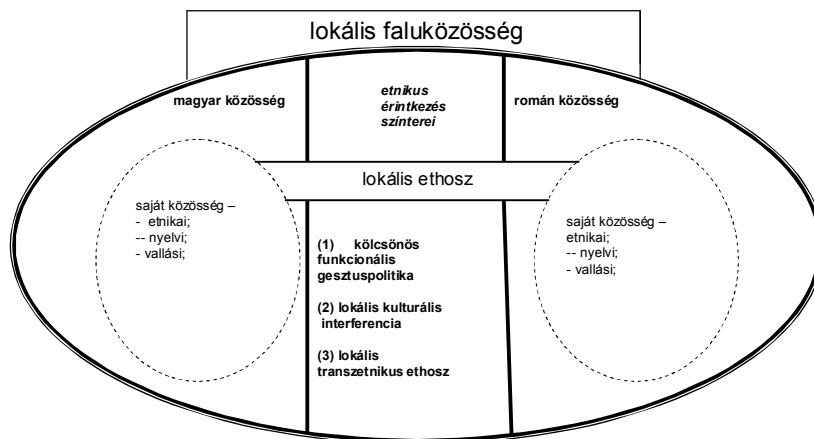
Tapasztalatainkat összefoglalva azt mondhatjuk, az egyensúly a faluközösségek szintjén megragadható szituatív kulturális kvalitás: eseti, az adott település közösségeinek az együttélési kölcsönhatások mentén szerveződött mindennapi életgyakorlata. A beszámoló keretei nem teszik lehetővé, hogy a szituatív kulturális kvalitásként felfogott együttélési egyensúlyhelyzet modelljének elméleti összefüggéseit átfogóan bemutassuk és ezt a tanulmányozott tövisháti falvak vonatkozásában részletesen elemezzük. Ezért csak jelezni szeretnénk, hogy felfogásunk szerint az olyan együttélési egyensúlyhelyzetek, mint a kétpólusú tövisháti modell, az etnicitás lokális identitáskomponensei – tehát a nyelv, a vallás, a szokások - a közösségi ethoszt meghatározó *equilibrium* kialakulásában konstitutív és differenciáló funkciókat párhuzamosan töltenek be.

Ezek szerint, a falvakban minden egyén szereplője (aktora) a saját etnikus közösségének, melynek szimbolikus gyakorlataiban az etnikai identitás kollektív önújratermelésének résztvevője. Használja a nyelvet, gyakorolja a szokásokat és látogatja az istentisztelet vagy a misét. Másfelől, a kétpólusú együttélési helyzet tágabb értelemben vett – itt falu – közösségének tagjaként felelős részes a kollektív lokális ethosz a szélesebb társadalmi környezet felé történő kidolgozásának, fenntartásának és felmutatásának gyakorlatában. Az

egyén ebben a szerepében felelősévé válik az etnikumközi viszonyok mindennapi egyensúlyának, amely a faluközösség az etnicitáson túlmutató ethoszát alapozza meg.

Az érintkezést három egymást kiegészítő szintér elemzésén keresztül vizsgáltuk: (1) kölcsönös funkcionális gesztuspolitika; (2) lokális kulturális interferencia; (3) lokális transzietnikus ethosz.

Egyensúly: szituatív kulturális kvalitás

1. Kutatási tapasztalataink szerint a tövisháti falvak etnikai közösségeinek érintkezésében fontos szerepet játszik a kölcsönösen alkalmazott gesztusok rendszere. A gesztuskészlet elemei elsősorban a „másik” etnikai közösség elfogadását kifejező attitűd megnyilvánulásai. A kulturális sajátosságok, a szokások kölcsönös ismerete, figyelembevételre és tiszteletben tartása a mindennapi életben történő boldogulást szolgálja. A „másik” elfogadásának a saját törekvések megvalósítása szempontjából értelmezhető funkcionális jelentőségét a helyiek kölcsönösen belátják. A gesztusok alkalmazása az együttélési egyensúly fenntartásának fontos eszköze a faluközösségek szintjén.

2. A tövisháti szituatív kulturális kvalitás értelmében felfogott egyensúly működésében a kulturális interferencia fontos szerepet játszik. Az interferencia fogalma az együttélési tapasztalatok kölcsönös és dinamikus egymásra-hatásaként felfogott lokális kulturális rendszer alapvető tulajdonsága. Tapasztalataink szerint az interferencialitás, tehát a magyar és román közösség együttélését jellemző kölcsönös egymásra-hatás az együttélési gyakorlat fontos szintere. Az interferencia számos szokásban és jelenségben, illetve a mindennapi élet különböző szintjein, olykor habitusban és attitűdben, máskor konkrét formában kölcsönösen megfigyelhető.

3. A tanulmányozott tövisháti települések etnikai közösségeinek érintkezését meghatározó harmadik szintér már megnevezésében is arra a helyiek által közvetített és kutatásainkban megerősítést nyert képességre utal, amely szerint a magyarok és románok békés együttélése kulcsának tekinthető, hogy az etnikai identitás a mindenkori „másik” közösséghez képest mutatkozó differenciáló értelmét a lokális kultúrában rögzített szabályok mentén kölcsönösen képesek felfüggeszteni. Pontosabban az érintkezést az együttélésben nem az etnicitás megkülönböztető aspektusai, de sokkal inkább a sorsközösség, a lokális léthelyzet azonossága és a mindennapi élet érdekközössége mentén tudatosult értékelvek szervezik. Az etnikus csoporthoz tartozáson túlmutató lokális ethosz, a faluközösség identitásélménye az egyént egyszerre köti etnikus közösségéhez és a település egész társadalmához.

5. Kutatás nehézségei

A projekt tervezésénél komoly dilemmát jelentett, hogy egy olyan szenzitív téma, mint az együttélés, miként kutatható ott, ahol a szomszédok anyanyelve, vallása, szokásai, egyáltalán etnikai identitása gyökeresen eltér. Ráadásul a két társnemzet közötti kapcsolatokat a közelmúlt kibeszéletlen történelmi tehertétele, kölcsönös előítéletek, vélt vagy valós sérelmek nyomasztják. Talány volt, és nem csak módszertani értelemben, hogy a strukturált interjúk kérdéssoraira adott válaszok vajon képezhetik-e legalább a lokális szintérré vonatkozó tudományos általánosításokhoz szükséges kiindulópontot, vagy inkább csak szubjektív impressziókat alapoznak meg. Kérdésnek tűnt, hogy a kutató érdeklődés egy alapvetően kényesnek ítélt téma társadalomtudományi vizsgálatához mennyiben talál partnerre a helyiekben?

Most, amikor a projekt eredményeit összegezzük, látjuk, hogy téma szenzitív jellegét érintő aggodalmunk túlzott volt. A Tövisháton az együttélés kutatása azért lehetett sikeres, mert magyarok és románok mindennapi érintkezése kölcsönösen reflektált és verbalizált téma. A helyiek nem csak tapasztalatokkal rendelkeznek egymásról, hanem az együttélést alakító konkrét tudással, melyeket reprezentatív narratívákban forgalmaznak.

6. Kutatás konkrét eredményei

A kutatás konkrét és tételes eredménylistáját, a konferencia-előadások és publikációk részletes felsorolását külön melléklet tartalmazza. Itt csak a projekt keretében készült kötet és filmek rövid ismertetésére szorítkozunk

6.1 Könyv

Együttélési modellek: a szilágysági Tövishát vegyes lakosságú településeinek példája – tanulmánykötet

A kötet a projektbe bevont kutatók átfogó és tematikus áttekintést nyújtó hat nagyobb lélegzetű tanulmányát tartalmazza. A kézirat, szerkesztés alatt áll, várható megjelenés 2012 októberében.

Biczó Gábor első szövegében a kutatási színtér általános és részletes leírását hajtja végre. A második tanulmány a tövisháti példa alapján kidolgozott együttélési egyensúly elméletét vizsgálja, különös tekintettel a szituatív kulturális kvalitásként felfogott egyensúlyelméletre.

Kotics József a projekt keretében a magyar és román együttélési kapcsolatrendszer a gazdálkodás színterén azonosítható jelenségeit tanulmányozta.

Bán András tanulmányában az együttélés vizuális reprezentációs összefüggéseit elemezte a háztartások szintjén.

Dallos Csaba az antropológiai dokumentumfilmzés elméletének összefüggésében elemezte, hogy mit jelent és milyen nehézségekkel jellemezhető az etnikai együttélés filmes reprezentációjának kérdésköre.

A kötet hatodik referenciaértékű tanulmányát Keményfi Róbert írta, aki a Fekete-Körös völgyi települések vonatkozásában elemezte magyar-román együttélés tendenciáit.

6.2 Dokumentumfilmek

a. Szilágyi Péter: „Az elkacagott világ” – antropológiai dokumentumfilm Monóról (55 perc)

A film középpontjában álló monói asszony élettörténetén keresztül került bemutatásra a magyarok és románok között érvényes együttélési normák és szabályok rendszere, a kapcsolat kiegyensúlyozott jellege.

b. Szántó Kitti – Szakolczay Zsófia: „Itt mi vagyunk többen...” — antropológiai dokumentumfilm Szamosardóról (45 perc)

Az egyetlen többségében magyar faluban forgatott film a vegyesházasságok, az ifjúság változó értékrendjén és a helyi iskola a környező magyar falvak diákjainak nevelésében játszott meghatározó szerepén keresztül tárgyalja az együttélés témáját.

c. Mátyás Lilla – Bányai Ágnes: "Elvagyunk egymás mellett..." - antropológiai dokumentumfilm Bősházáról, (45 perc)

Bősháza esetében az együttélés a fiatalabb és idősebb generáció értékrendje közötti különbségek bemutatásához kapcsolódva, elsősorban az elvándorlási hajlandóság és a vegyesházasság intézményén keresztül kerül bemutatásra.

7. A projekttámogatás felhasználása

A projekttámogatásként megítélt keretösszeg elégséges finansziális háttérét jelentette a kutatásnak. A keretösszeg felhasználása, a tervezett eszközök vásárlása az eredeti pályázati programterv mentén zajlott. Kivételt a terepmunkák finanszírozásához, a hallgatói és a kutatói jelenlét biztosításához tervezett összegrész képezett, amit a pályázatban téves költségvetési rovatként terveztünk. A keretrész a terepmunkákhoz történő felhasználásához éppen ezért többször nyújtottunk be a projekten belüli átcsoportosítási kérelmet.

A projekt keretében beszerzett eszközök a dokumentálás, az együttéléssel kapcsolatos adatbázis és a filmek elkészítésének nélkülözhetetlen technikai háttérét képezték.

8. A kutatási téma további lehetséges irányai, az eredmények felhasználásának, hasznosításának lehetőségei.

A kutatás eredményeként meggyőződésünk, hogy az együttélés-kutatás gyakorlati társadalomtudományi jelentőségű téma. A kutatás lehetséges és természetesen kínálkozó folytatása hasonló szinterek, felkutatása, kiválasztása és összehasonlító vizsgálata. Bár az összefoglalásból esetleg úgy tűnhet (reményeink szerint nem), hogy a tövisháti magyar-román együttélés történeti-kulturális folyamatként kialakult lokális és szituatív egyensúlyi viszonyai valamiféle idillként elgondolható helyzetre utalnak. Természetesen nem szeretnénk ezt a hamis látszatot kelteni, amint vizsgálati eredményeink sem arra vonatkoznak, hogy a kutatott települések valamiféle kegyelmi konfliktusmentességben, az „örök béke” állapotában, a hétköznapi nacionalizmus eseti megnyilvánulásaitól ment léteznének. Az egyensúly nem ezt jelenti, hanem azt, hogy a konszenzus kölcsönös politikája és kultúrája képes felülrni, továbbá megoldani a minden emberi közösségben folyamatosan újratermelődő konfliktusokat, anélkül, hogy az együttélésben érintett „másik” sajátosságának – identitás, mentalitás – feladására kényszerülne. Az etnikus tudat működésének tulajdonított oppozicionális szemlélet meghaladásáról van itt szó, és álláspontunk szerint a tanulmányozott tövisháti közösségek tudása az együttéléstről olyan gyakorlati értékű ismeret, amely a nemzetpolitikai dimenzióban gondolkodó döntéshozók szempontjából is figyelemreméltó lehet(ne).

Beszámoló az „Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék)” című OTKA kutatás (78618, 78647) az MTA, Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kisebbségkutató Intézet által végzett zoborvidéki konzorciális részkutatásról (OTKA78647)

A beszámolót készítette: Ilyés Zoltán témavezető (MTA, TK, KI)

Az „Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék)” című OTKA kutatás (78618, 78647) a Miskolci Egyetem Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézete és az MTA, Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kisebbségkutató Intézet között konzorciális együttműködésben valósult meg. A projektben a Zoborvidéken a Kisebbségkutató Intézet kutatócsoportja dolgozott.

Az alap kutatás célja, hogy a romániai Tövishát és a szlovákiai Zoborvidék kiválasztott, vegyes lakosságú, eredendően mezőgazdasági jellegű településeinek különböző etnikumai között kialakult együttélési technikákat leírja, az együttélést szabályozó normákat értelmezze. A kutatás hipotézise, hogy a kiválasztott négy – négy település mintaszerűen tükrözi az etnikumközi együttélés sajátosságainak természetes viszonyait, ami egyidejűleg jelenti az etnikai, kulturális és szokásrendbeli sajátosságok megőrzését, valamint az együttéléssel járó interferenciális hatások következményeként ezek összehangolását. A történetileg létrejött etnikumközi együttélési technikákat a paraszti életvilág négy reprezentatív aspektusán, a felekezeti együttéléseken, a vegyes etnikumú házasságok szocializációs és nyelvhasználati normáin, a gazdálkodási gyakorlathoz köthető szokások és életmód, valamint a közvetlen környezet vizuális reprezentációs szintjein, a családi fotóhasználaton és a lakókörnyezet esztétizálásán és szimbólumhasználatán keresztül igyekeznek tanulmányozni. A projekt típusa szerint kvalitatív, interjúkon és résztvevő megfigyelésen alapuló, elsősorban terepmunkára támaszkodó alap kutatás. A munkahipotézisben rögzített kiindulási probléma összetettsége miatt az adatgyűjtés és az adatok elemzése egyaránt a kutatási technikák kombinált alkalmazását követelte meg, így az interjúk és interjúelemzések és a közösségek hétköznapi és ünnepi eseményein való részvétel és dokumentálás mellé felsorakozott a legkülönbözőbb írott források (újságok, iskolai és települési krónikák, internetportálok tudósításai), valamint filmek, video-felvételek, fotográfiák elemzése is.

A Zoborvidéken néhány sajátos adottság miatt a kutatás reprezentatív aspektusait illetően az alábbi, a tövisháti tereptől markánsan eltérő vonásokat fontos kiemelni, melyek a kutatás módszereit és részben főbb csapásirányait is módosították:

1. A zobor-vidéki falvak egységesen római katolikusok, így a két etnikum között felekezeti különbségek nincsenek. Releváns probléma viszont a templomi nyelvhasználat, ami jelentősen függ az egyházmegyei adminisztráció szándékaitól, a lelkészek nemzetiségétől, nyelvi kompetenciáitól, nemzeti elköteleződésük fokától. A Zoborvidék magyar falvaiban az

utóbbi 22 évben számos feszültség keletkezett az erőltetett szlovák liturgikus nyelv és a szlovák papok elégtelen magyar nyelvű szolgálata miatt.

2. A tágabb Zoborvidéken markánsan kirajzolódik az anyanyelvi iskolák bezárása, elsorvasztása és a nemzetváltás, az asszimiláció közötti összefüggés. Lényeges momentum, hogy a világos nemzeti-etnikai kategóriák helyett egyre inkább a „szlovák iskolába járt”, „magyar iskolába járt” kategóriákkal érzékeltetik a nemzeti-nyelvi hovatartozást, illetve affinitást. Az ismert történeti, nemzetállami, oktatáspolitikai és modernizációs szempontok okán a magyar családok növekvő hányadában bevett stratégia a szlovák iskolaválasztás. A zoboralji magyar tannyelvű iskolákba történő beiratások radikális csökkenése a régió magyar értelmisége asszimilációs diskurzusának központi témája.

3. A vegyes házasságok alaptípusainak nyelvi és szocializációs mintáit vizsgálva már az első felmérések alapján is látható volt, hogy a Zobor-vidéken elterjedtebbek a nemzetiségi szempontból vegyes házasságok, mivel nincsenek felekezeti averziók, és jóval kisebb szerepet játszanak az etnikai/nemzeti fenntartások, mint a Tövisháton. Módosított hipotézisünk szerint a mentalitás, a reprezentációs minták, az etnikus szimbólumkészlet és repertoár is hasonlóbb szlovák-magyar, mint román-magyar viszonylatban. Morvay Judit néprajzkutató rámutatott, hogy a zoboralji magyar néprajzi csoport archaikus és újabb kulturális rétegeivel együtt beilleszkedik egy nagyobb, szlovákok dominálta Nyitra körüli tájegységbe, ahol a sok kulturális egyezés mellett az etnikai/nemzetiségi hovatartozás másodlagos.

4. A tövishátival ellentétben a kisközségek, az önellátó háztáji gazdaságok újjáéledése a rendszerváltást követően kevésbé jellemző. Más kutatások is jelzik (Kotics, Csanádi), hogy a szlovákiai falvakban élők többségében kivonulnak a mezőgazdaságból, kiterjedt vállalkozói/bérleti rendszer és birtokkoncentráció van kialakulóban, a kisparaszti hagyományok eltűnőben vannak. A zoboralji falvak domináns agrárjellege a modernizációval – a gyorsan fejlődő Nyitra vonzásában – megszűnőben van, a lakosság a környező városokban vállal munkát az iparban, illetve a terciér, kvaterner szektorban, a falvak erős szuburbanizációs hatásnak vannak kitéve, a lakó- és munkahelyi funkció térben egyre határozottabban elválik.

5. Össz-szlovákiai viszonylatban is jelentősnek mondható a magyar anyanyelvűek és a magyar nemzetiségűek közötti számbeli eltérés a Zoborvidéken. Magyar anyanyelvűk

ellenére sokan vallják már magukat szlovák nemzetiségűnek. A bonyolult identitáshelyzet megragadásához – melyet generációs, iskolázottsági és egyéb biográfiai tények is befolyásolnak – felhasználtuk a szlovákiai magyar politikai térben 2010 óta jelenlevő kétpártiságot. Az országos átlaghoz képest is felülreprezentált a többségi szlovákság irányában kompromisszumkészebb retorikát képviselő Híd/Most vegyes pártot választók aránya (2010, 2012). A két magyar pártot választók együttes aránya meghaladja a magukat magyar nemzetiségűnek vallók arányát, inkább a magyar anyanyelvűek arányát közelíti, vagy meg is haladhatja. Emellett az ún. társadalmi minősítés, a helyiek identitáskategóriái és besorolásai alapján kíséreltük meg differenciálni az akkulturáció és asszimiláció eltérő fokán álló, eltérő nyelvi/nemzeti kötődésű csoportokat.

6. A fentiekre hivatkozva a környező szlováksághoz kulturálisan sok vonatkozásban közelálló magyar néprajzi csoport vizuális reprezentációs szintjei közül elsősorban a hagyományőrző együttesek folklorizmus jelenségeihez köthető és a zoboralji néprajzi csoportot megjelenítő képi reprezentációkat vizsgáltuk és kiemelten foglalkoztunk a „nyelvi tájkép”, a nyilvános terekben és közintézményekben megnyilvánuló kétnyelvűség (magyar nyelvű feliratok, hirdetőtáblák, helységnevtáblák) kérdéseivel.

7. A városhiányos tövisháti térrel ellentétben kiemelkedő fontosságúnak ítéljük, különösen a 20. század második felétől, Nyitra, mint gazdasági és nemzetiesítő centrum szerepét.

A zoborvidéki kutatás során a tövisháti tapasztalatokkal ellentétben világossá vált, hogy az elmúlt évtizedekben felerősödött a nyelvcsere és nemzetváltás, ami sokszor egy élettörténeten belül valósul meg (intragenerációs), és az etnikailag homogám családokban is a kommunikáció és a szocializáció nyelve egyre inkább a szlovák. A kiválasztott falvakban a több évtized óta regisztrált szlovák kisebbség is jórészt magyar gyökerű, tehát döntően nem beköltözés vagy betelepítés eredményeként van jelen, hanem a helyi magyarság asszimilációjával jött létre, ami meghatározó különbség a tövisháti falvakhoz képest, és itt az egyensúlyhelyzetre épített hipotézis semmiképpen nem igazolódik.

Mindezen különbségeket és szempontokat figyelembe véve 9 jelenséget választottunk ki, amelyeket a kutatás során a kvantitatív adatokra (népszámlálási statisztikák, parlamenti és helyhatósági választások eredményei, községi statisztikák, saját felmérések) alapozva döntően kvalitatív társadalomtudományi eljárások (strukturált és félig strukturált interjúk, hétköznapi

és ünnepi események megfigyelése, intézményi dokumentációk, internetes megjelenések és sajtóhíradások elemzése, diskurzusanalízise) segítségével értelmezzük:

1. A Zoboralja (és a tágabb Zoborvidék) mint referenciális státuszú magyar néprajzi csoport imázsának megszerkesztési folyamata, a néprajzi régió helye a magyar kulturális és nemzeti örökségben.
2. Etnodemográfiai, etnikai földrajzi elemzés, a települések etnikai térszerkezete és az új településrészek etnikai összetételének bemutatása.
3. A vegyes házasságokban élők nyelvi szocializációs, nemzet- és iskolaválasztási gyakorlata.
4. Az iskolaválasztás gyakorlata és a magyar iskola hatása a nemzeti identitásra. A magyar iskolaválasztás visszaszorulása mint a zoborvidéki asszimilációs diskurzus központi eleme
5. A magyar nyelvű római katolikus pasztoráció kérdésköre.
6. A Zobor-vidéki magyarság politikai magatartása, különösen a legutóbbi két parlamenti választás (2010, 2012) során, amikor két, a nemzetiségi kérdésben is eltérő retorikájú magyar párt (MKP és a Híd/Most vegyes párt) szállt versenybe.
7. A gazdasági modernizáció, az eredendően paraszti foglalkozású magyar népesség foglalkozási átrétegződésének, térbeli és társadalmi mobilitásának hatása a magyar identitásra, Nyitra, mint prosperáló gazdasági tér vonzerejének következményei.
8. Nyitrának mint nagy múltú szlovák központnak szerepe a nemzetiesítésben, a város mint a szlovák nemzetállami kontroll adminisztratív és szimbolikus tere, a helyi szlovák-magyar interakciók nyelvi és szimbolikus kiegyenlítettségének kérdésköre.
9. A magyar ünnepek, a magyar közösségek szimbolikus jelentőségű eseményeinek szerepe az identitáserősítésben, magyarországi „ellen-nemzetiesítő” jelenlét az ünnepeken, fontos alkalmak üzeneteinek, jelentéseinek elemzése. Regionális magyar emlékezetpolitika.

A kutatás eredményei

A két intézet kutatócsoportjai egymástól függetlenül végezték a kutatásaikat, de három alkalommal közös konferenciát szerveztünk, ahol mód nyílt a tapasztalatok kicserélésére, módszertani következtetések levonására, illetve a két kutatási helyszín összehasonlítására. 2012 szeptemberében ellátogattunk a tövisháti kutatási helyszínekre.

Konferencia előadások

2010. március 25. Ilyés Zoltán: Együttélés, de szlovákul. A nyitravidéki magyarság asszimilációjának kulturális háttere. Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék). OTKA projekt kutatási részeredményeinek bemutatása című műhelytanácskozás, MTA ENKI, Budapest

2010. március 25. Tátrai Patrik: A Zobor-vidék etnikai arculata. Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék). OTKA projekt kutatási részeredményeinek bemutatása című műhelytanácskozás, MTA ENKI, Budapest

2010. március 25. Szántó Kitti, Nádi Máté, Szilágyi Péter: Zoboralji lakodalmas. Folklorünnep, nemzeti performance, populáris élményfogyasztás? Hangulatok egy tervezett, a Zoboralja kisebbségi ünnepkultúráját bemutató filmből. Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék). OTKA projekt kutatási részeredményeinek bemutatása című műhelytanácskozás, MTA ENKI, Budapest

2010. november 5. Ilyés Zoltán: Közösségszervezők, kapcsolati hálók és kisebbségi érdekérvényesítés a Zoborvidéken. Egyén és közösség. Nemzetközi interdiszciplináris társadalomtudományi konferencia, Zenta (Szerbia)

2010. november 5. Czövek Judit: Integráló személyiségek a Zobor vidéken. Egyén és közösség. Nemzetközi interdiszciplináris társadalomtudományi konferencia, Zenta (Szerbia)

2011. március 26. Ilyés Zoltán: Kétnyelvűség, a magyar nyelvhasználat szinterei és magyar nyelv presztízsének csökkenése a zobor-vidéki magyarság körében. Hungarian and the decreasing prestige of the Hungarian language among Hungarians in the Zobor Region. Multilingualism in Europe: prospects and practices in East-Central Europe. Research Centre for Multilingualism, Research Institute for Linguistics, Hungarian Academy of Sciences, Budapest

2011. április 21. Ilyés Zoltán: A magyar nyelvű liturgia gyakorlata a homogenizáló egyházi törekvések és a nyelvcserélő hívek elvárásai erőterében. Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék).

Műhelykonferencia, ME, Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézet, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Miskolc

2011. április 21. Czövek Judit: Zoboralja mint referenciális státuszú magyar néprajzi tájegység megkonstruálásnak folyamata. Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék). Műhelykonferencia, ME, Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézet, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Miskolc

2011. április 21. Tátrai Patrik: Asszimiláció, etnikai identitás és a 2010-es választások (avagy a Híd, és ami mögötte van). Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék). Műhelykonferencia, ME, Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézet, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Miskolc

2011. április 21. Szemet Éva: A vegyes házasságok nyelvhasználati (nemzetválasztási) gyakorlata a Zobor-vidéken. A kutatás korai tapasztalatai. Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék). Műhelykonferencia, ME, Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézet, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Miskolc

2011. április 21. Szilágyi Péter – Nádi Máté: Mutatványok a 2010-ben készült dokumentumfilm nyersanyagból. Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék). Műhelykonferencia, ME, Kulturális és Vizuális Antropológiai Intézet, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet, Miskolc

2011. május 14. Ilyés Zoltán: Nyelvszigetből szórvány? A szórványosodás Zobor-vidéken. Szórvány és Nemzetépítés - A Kárpát-medence magyar szórványstratégiájának előkészítő tanácskozása. Szórvány Alapítvány, Erdélyi Magyar Nemzeti Tanács, Temesvár

2011. május 24. Tátrai Patrikkal – Ilyés Zoltán: A Zobor-vidéki magyarság politikai megosztottságának kulturális és nemzeti identifikációs háttere. Nemzeti, regionális és kisebbségi közösségek Közép-Európában. MTA, ENKI, Intézeti konferencia

2012. április 19. Ilyés Zoltán: Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek a Zobor-vidéken. Egy kutatási program rövid bemutatása Az „Interetnikus viszonyok Zoboralján és a szomszédos szlovákiai magyar kistérségekben” c. konferencián Selye János Egyetem Tanárképző Kar – Történelem Tanszéke, Szociológiai Tanszéke és Óvopedagógiai Tanszéke szervezésében, Komáromban (Komarno)

2012. április 19. Ilyés Zoltán: A zobor-vidéki magyar nyelvű pasztoráció gyakorlata a hívek és az egyházi vezetés törekvéseinek erőterében. Az „ Interetnikus viszonyok Zoboralján és a szomszédos szlovákiai magyar kistérségekben” c. konferencián Selye János Egyetem Tanárképző Kar – Történelem Tanszéke, Szociológiai Tanszéke és Óvopedagógiai Tanszéke szervezésében, Komáromban (Komarno)

2012. április 19. Tátrai Patrik: A Zobor-vidéki magyarok megosztottsága a parlamenti választások tükrében. Az „ Interetnikus viszonyok Zoboralján és a szomszédos szlovákiai magyar kistérségekben” c. konferencián Selye János Egyetem Tanárképző Kar – Történelem Tanszéke, Szociológiai Tanszéke és Óvopedagógiai Tanszéke szervezésében, Komáromban (Komarno)

2012. április 19. Szemet Éva: Vegyes házasságok Alsóbodokon. Az „ Interetnikus viszonyok Zoboralján és a szomszédos szlovákiai magyar kistérségekben” c. konferencián Selye János Egyetem Tanárképző Kar – Történelem Tanszéke, Szociológiai Tanszéke és Óvopedagógiai Tanszéke szervezésében, Komáromban (Komarno)

2012. április 20. Ilyés Zoltán: Felélesztett emlékezet – Szent László emlékmisék Nyitrán. A „Kulturák és értékek : A „Jó”, a „Rossz” és az antropológus” c. konferencián, A Magyar Kulturális Antropológiai Társaság III. vándorkonferenciája, Budapest (<http://vimeo.com/41601428>)

2012. május 17. Ilyés Zoltán: Megbomló egyensúly. Igazodáskényszerek és nyelvi-nemzeti betagozódás a Zobor-vidéki magyar falvakban [Echilibru în destrămare. Necesități de adaptare și integrarea lingvistică și națională în satele maghiare din regiunea Zobor] A „Stări de echilibru etnice - modele ale conviețuirii locale - Etnikai egyensúlyhelyzetek - lokális együttélés modellek” c. konferencián, Centrul Cultural al Ungariei / Magyar Kulturális Intézet, Bukarestben (București)

2012. június 5. Tátrai Patrik: 10 évvel később. Etnikai változások a Zobor-vidéken. Az „Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék”) című konzorciális OTKA projekt (78647, 78618) kutatási eredményeinek bemutatására szervezett konferencia, MTA TK KI, Budapest

2012. június 5. Ilyés Zoltán: A Zobor-vidéki kutatás eredményeinek összegző áttekintése. Az „Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék”) című konzorciális OTKA projekt (78647, 78618) kutatási eredményeinek bemutatására szervezett konferencia, Budapest

2012. június 5. Ilyés Zoltán: Etnikai egyensúlytalanságok – a nemzetiesítés és az asszimiláció lokális folyamatai Zobor-vidéken. Az „Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék”) című konzorciális OTKA projekt (78647, 78618) kutatási eredményeinek bemutatására szervezett konferencia, Budapest

2012. június 5. Czövek Judit: A Zobor-vidék folklórájának új szempontú megközelítése. Az „Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék”) című konzorciális OTKA projekt (78647, 78618) kutatási eredményeinek bemutatására szervezett konferencia, Budapest

2012. június 5. Szemet Éva: Vegyes házasságok Alsóbodokon. Az „Etnikai egyensúlyhelyzetek, lokális együttélési modellek két vegyes lakosságú kistérségben (Tövishát, Zobor-vidék”) című konzorciális OTKA projekt (78647, 78618) kutatási eredményeinek bemutatására szervezett konferencia, Budapest

2012. október 19. Zoltán Ilyés: Instrumentalisierung der Vergangenheit zur Stärkung der nationalen Identität der Ungarn im südwest-slowakischen Zobor-Gebiet (Nyitra). A Deutsch-Ungarische Gesellschaft e. V. (DUG), Berlin és a Haus des Deutschen Ostens (HDO), által rendezett „Nationalitäten und Minderheiten im Donau-Karpatenraum” (Forum Hungaricum III.) című nemzetközi konferencia, Komárom-Komarno

Publikációk

Ilyés Zoltán (2012): A kalászi színjátszók esete a szlovák nyelvtörvénnyel. In: Bárdi Nándor – Tóth Ágnes (szerk.): Egyén és közösség. Zenta: Vajdasági Magyar Művelődési Intézet – MTA, TK, Kisebbségkutató Intézet, 447-458.

Ilyés Zoltán – Tátrai Patrik (2013): A zoborvidéki magyarság politikai megosztottságának kulturális és etnikai identifikációs háttere. In: Bárdi Nándor – Tóth Ágnes (szerk.): Önazonosság és tagoltság. Elemzések a kulturális megosztottságról. □Az MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Kisebbségkutató Intézetének Évkönyve 9.□ Argumentum, Budapest, 2013, 243-258.

Szemet Éva (2012): „Ki a magyar, ki a szlovák, no, keverve vagytok!” Etnikailag, nyelvileg heterogám házastársi együttélés Alsóbodokon. Budapest, Eötvös Loránd Tudományegyetem, Társadalomtudományi Kar, MA szakdolgozat

Zoltán Ilyés (2012): Instrumentalisierung der Vergangenheit zur Stärkung der nationalen Identität der Ungarn im südwest-slowakischen Zobor-Gebiet (Nyitra). In: Meinolf Arens – Klaus Rettel (Hrsg.): Nationalitäten und Minderheiten im Donau-Karpatenraum” (Forum Hungaricum III.) (leadott kézirat)

Tátrai Patrik (2013): Az etnikai viszonyok átalakulása a Zoborvidéken két felmérés tükrében (leadott kézirat)

Ilyés Zoltán (2013): „Ahogy a verést meg lehet szokni, ezt is meg lehet szokni” • Pasztorációs konfliktus Nyitracsehin (leadott kézirat)

Internetes publikációk

Ilyés Zoltán (2010): Az 1939-es határt jelző körtefa Kalász mellett [Hónap képe 2010. május]
http://www.mtaki.hu/honapkepe/honap_kepe_2010_majus.html

Ilyés Zoltán (2010): A vezekényi csata emlékműve [Hónap képe 2010. szeptember]

http://www.mtaki.hu/honapkepe/honapkepe_2010_szeptember.html

Ilyés Zoltán (2010): Szent László-mise a nyitrai Szent Emmerám székesegyházban [Hónap képe 2010. november] <http://www.mtaki.hu/Szent-Laszlo-mise-a-nyitrai-Szent-Emmeram-szekesegyhazban/6/303/1>

Ilyés Zoltán (2011): A Zobor-hegyi milleniumi emlékmű talapzata székesegyházban [Hónap képe 2011. március] <http://www.mtaki.hu/A-Zobor-hegyi-milleniumi-emlekmu-talapzata/6/299/1>

Ilyés Zoltán (2011): Szent István szobra a nyitracsehi templomkertben [Hónap képe 2011. július] <http://www.mtaki.hu/2011-julius-Szent-Istvan-szobra-a-nyitracsehi-templomkertben/6/295/1>

Ilyés Zoltán (2011): Esterházy János szimbolikus sírja Nyitraújlakon [Hónap képe 2011. november] <http://www.mtaki.hu/2011-november-Esterhazy-Janos-szimbolikus-sirja-Nyitraujlakon/6/989/1>

Ilyés Zoltán (2012): A kitelepített németek emlékműve Csermend temetőjében [Hónap képe 2012. január] <http://www.mtaki.hu/2012-januar-A-kitelepített-nemetek-emlekmuve-Csermend-temetojeben/6/1052/1>

Ilyés Zoltán (2012): Mária Kokošová mellszobra Nagysurányban [Hónap képe 2012. június] <http://www.mtaki.hu/2012-junius-Maria-Kokošova-mellszobra-Nagysuranyban/6/1070/1>

A kutatás záró kötetének tartalomjegyzéke

Ilyés Zoltán – Tátrai Patrik (szerk.): Nyelvszigetből szórvány. Asszimiláció és nemzetmentés a Zoborvidéken.

Ilyés Zoltán – Tátrai Patrik: Előszó

Tátrai Patrik: A Zoboralja etnikai térszerkezete és a magyarság asszimilációs folyamatai az utolsó három népszámlálás tükrében

Tátrai Patrik: A 2002-ben és 2012-ben társadalmi minősítés lapján elvégzett etnikai térszerkezeti kutatások eredményei

Ilyés Zoltán – Tátrai Patrik: A Zobor-vidéki magyarság nyelv- és nemzetváltásának folyamatai a helyi magyar elit megítélésében

Tátrai Patrik – Ilyés Zoltán: A Zobor-vidéki magyarság politikai megosztottságának kulturális és nemzeti identifikációs háttere

Czövek Judit: Zoboralja mint referenciális státuszú magyar néprajzi tájegység megkonstruálásának folyamata

Szarka László – Ilyés Zoltán: Az ellenőrzés és az „elnémulás” szinterei – Nyitra mint a szlovák nemzeti tér kitüntetett pontja és a zoboralji magyarság nyelvi igazodásának domináns szintere

Ilyés Zoltán: A magyar nyelvű pasztoráció helyzete Zoboralján – A hívek nyelvi homogenizálása vagy igazodás a realitásokhoz?

Ilyés Zoltán: Pasztorációs konfliktus Nyitracsehin

Tátrai Patrik – Ilyés Zoltán: A magyar nyelvű alapiskoláztatás mintái négy zoboralji községben

Ilyés Zoltán: A magyar nyelvű iskoláztatás visszaszorulása, mint a Zoborvidék kiemelt diskurzusa

Szemet Éva: Vegyes házasságok nyelvhasználati, kultúraátörökítési és iskoláztatási gyakorlata Alsóbodokon

Ilyés Zoltán: Emlékezetpolitika, identitás-menedzsment, nemzeti performance – magyar ünnepek, fesztiválok a Zoboralján

Ilyés Zoltán: Felélesztett emlékezet – Szent László emlékmisék Nyitrán

Ilyés Zoltán: A szlovák „nyelvrendőrség” esete a kalászi színjatszókkal